

HOE LID WORDEN VAN SIWE?

Door uw bijdrage te storten op rekening 001-3088106-90 van
SIWE vzw • Stapelhuisstraat 15 • 3000 Leuven.

Jaarlijkse bijdrage: sympathiserend lid: € 12,50 • steunend lid: vanaf € 25,00.
Ieder lid ontvangt zowel het SIWE-Magazine als de SIWE-Nieuwsbrief.

De werking van het SIWE-trefpunt wordt mogelijk gemaakt door de financiële steun van:

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

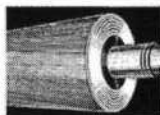

REMY

FORTIS
BANK

Solid partners. Flexible solutions

Ateliers BONTE

SIWE Nieuwsbrief

Nummer 7 - november 2002

van de stichting Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed (SIWE)

AGENDA

Siwe-bezoek aan de tentoon-
stelling "Tijd maken" en
het Suikermuseum van Tienen
op 8 december 2002

Van 5 november 2002 tot 26 januari 2003 loopt in het stedelijk museum "Het Toreke" in Tienen de tentoonstelling "Tijd maken". De eerste tentoonstelling die integraal gewijd is aan Vlaamse uurwerken en hun makers. Op deze tentoonstelling worden representatieve voorbeelden van Vlaamse uurwerken getoond van elk van de categorieën: torenuurwerken, middeleeuwse tijdmeetinstrumenten, tafelklokken en pendules, lantaarnklokken, hangklokken, staande klokken, zakuurwerken en hedendaagse ontwerpen. Siwe bezoekt deze tentoonstelling onder leiding van de conservator Staf Thomas.

Om 15u30 gaat het dan richting "Suikermuseum" van Tienen.

Een zoektocht naar de verloren smaak van suiker. Dat is het centrale thema van het

gloednieuwe Tiense Suikermuseum. De volledige en bijzonder kleurrijke wereld van de suiker komt in het museum aan bod. Van een stuk erg boeiende sociale geschiedenis met de suikerboeren en de bietenoogst tot de honingproductie van bijen.

De collecties in het Suikermuseum worden verdeeld over de drie verdiepingen. Op het eerste verdiep worden bezoekers meegenomen langs het productieproces van de suiker. De tweede verdieping toont aan in welke vormen suiker geconsumeerd wordt. De zolderverdieping ten slotte is voorbehouden aan tijdelijke tentoonstellingen.

PRAKTISCH

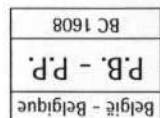
Samenkomst op 8 december 2002, om 13u45 op de Grote Markt nr. 4 te Tienen. Zoals altijd stellen we het op prijs dat de deelnemers zich vooraf aanmelden op ons secretariaat. Dan weten we op wie we moeten wachten.

Redactieadres: SIWE • Stapelhuisstraat 15 • 3000 Leuven • Tel. & fax: 016-58 43 42

E-mail: info@siwe.be • Website: www.siwe.be • Verschijnt tweemaandelijks

Verantwoordelijke uitgever: André Montald • Mercatorpad 14/301 • 3000 Leuven

Afgiftekantoor: 3360 BIERBEEK • Erkenningsnummer: P209286 • PB-nummer: BC 1608

Afgiftekantoor: 3360 BIERBEEK
Erkenningsnummer: P209286

Afzender: SIWE
Stapelhuisstraat 15
3000 Leuven

Saint-Etienne, een Franse stad met technologische en industriële roots

Op doortocht naar het zonnige zuiden is een oponthoud onderweg niet alleen erg rustgevend, het biedt ook de mogelijkheid om onbekende steden en schier onbekende bezienswaardigheden te bezoeken. Op het gebied van techniekgeschiedenis en industrieel erfgoed is Saint-Etienne een ware schatkamer en bijna een reisdoel op zich. Als hoofdstad van het Loire-departement, ontwikkelde Saint-Etienne zich van een klein stadje met 20.000 zielen in 1800 tot één van de belangrijkste Franse industriesteden met heden meer dan 300.000 inwoners.

De oude stadskern werd er in de loop van de 19de eeuw uitgebreid met noord-zuid gerichte lange prestigieuze rechte lanen, geflankeerd door zowel imposante herenhuizen als door huurkazernes. Deze woonblokken herbergden eertijds weefateliers op de bovenverdiepingen, terwijl zich aan de achterkant werkhuisen van wapenmakers bevonden. Deze merkwaardige stedenbouwkundige typologie was vooral het werk van de eigenzinnige industrieel en architect Pierre-Antoine Dalgabio. Het "Musée du Vieux Saint-Etienne" in de rue Gambetta is de ideale plek om hierover aan de hand van historische kaarten en schaalmodellen meer te vernemen. Het museum bewaart onder meer één van de oudste spoorwegtickets ter wereld afgeleverd op 17 februari 1834 voor het traject

tussen Saint-Etienne en La Mulatière (Lyon), opgesteld vanaf 4 april 1834. Nog ouder was de spoorlijn (met tractie door paarden) voor reizigers tussen Saint-Etienne en Andrézieux (21 km), gebouwd naar de plannen van Beauvier en in gebruik vanaf april 1827! Terloops: het huidige (eind 19de-eeuwse) hoofdstation van Sainte-Etienne is een uitzonderlijke constructie in metaalvakwerk, bedoeld om grondverzakkingen ten gevolge van de nabijgelegen extractie van steenkool tegen te gaan.

De drie meest karakteristieke nijverheden die de stad op de wereldkaart plaatsten waren in de 19de eeuw de steenkoolexploitatie, de textielnijverheid waarin de lint- en bandweverij een zeer groot aandeel had, tenslotte de metaalnijverheid. In het bijzonder de fabricatie van fietsen en andere tweewielers, maar ook en niet in het minst de wapenindustrie zijn anderhalve eeuw lang de plaatselijke specialiteiten geweest.

De geschiedenis en culturele erfenis van de drie voorgenoemde nijverheidstakken komen uitstekend aan bod in twee musea die niet onvermeld mogen blijven. Het na een grondige renovatie in 1987 heropende "Musée de l'Art et d'Industrie" biedt een schitterend overzicht van de ontwikkeling en textiel- en metaalindustrie en illustreert de uitzonderlijk grote waaier van de productie binnen deze sectoren. Aanvankelijk waren zowel de wapenindustrie en de passamenterie- of bandweefsector nijverheden die door thuisgevers bedreven werden, pas in de loop van de 19de eeuw trad een indrukwek-

kende schaalvergroting op en wapen- en fietsfabrieken fuseerden tot het gigantisch imperium "Manufacture Française d'Armes et Cycles de Saint-Etienne", naderhand "Manufrance" genoemd. Een deel van de "Manufrance"-gebouwen langsheen de "Cours Fauriel" werd na stillegging van de productie in 1985 herbestemd als Congrescentrum, kantoren en winkelcentrum.

Aan de basis van de bloei van de metaalindustrie ligt de intensieve exploitatie van steenkool in het Loirebekken, waarvan de uitlopers tot in de bebouwde kom van Saint-Etienne werden ontgonnen. Grotendeels bewaard, gerestaureerd en voortreffelijk ingericht als mijnmuseum is de "Puits Couriot". Deze steenkoolmijn, gelegen in de westelijke voorstad, was in bedrijf van 1913 tot 1973.

Via de toeristische dienst komen we in contact met Cendrine Sanquer, die in de stedelijke dienst voor monumentenzorg de inventarisatiecampagne van het cultureel erfgoed leidt. We laten haar aan het woord:

"Een aantal belangrijke industriële gebouwen werden beschermd, zoals de Puits Couriot, de oudste delen van "GIAT", voorheen "Manufacture Nationale d'Armes"(waarin de Stad een internationaal designcentrum wil uitbouwen), de "Bourse de Travail", onlangs nog de "Centrale d'Energie" (uit 1902) van Manufrance. "Onze stad is ongemeen rijk aan industrieel erfgoed. Soms is dat niet altijd spectaculair, maar de sociale waarde ervan dringt eindelijk door bij een groot deel van de bevolking. In de rue de la République werd in juni 2002 de allereerste vestiging van warenhuisketen "Casino" uit 1856, een intact bewaarde over-

dekte markt met metalen spanten, ingehuldigd als boekhandel 'Forum'. De mediabelangstelling was erg groot."

We vroegen aan Cendrine Sanquer of het industrieel erfgoed aanslaat bij het publiek.

"In stijgende mate! Tot voor kort kende de toerist hier alleen het museum voor moderne kunst maar dat verandert. De Stad voert nu een gezamenlijke promotie voor het "Musée d'Art Moderne" én de industriële musea. Vooral voor schoolgaand publiek en plaatselijke verenigingen organiseren we speciale rondleidingen over industrieel erfgoed. Ikzelf leid de publicatiereeks "Trames", gewijd aan industriële voorsteden van Saint-Etienne. Eén gidsje gaat over de "le Crêt de Roch", een steile ovale heuvel met karakteristiek silhouet, oprijzend ten oosten van het stadscentrum. Tot voor kort was er weinig geweten over deze volksbuurt. In de 19de eeuw werd die heuvel met concentrische, ringvormige straten bebouwd. De buitenste flank werd bewoond door mijnwerkers die slechts hoefden af te dalen naar de vallei om bij de mijn te geraken. De flanken, georiënteerd naar het centrum werden bewoond door bandwevers en wapenmakers. Een andere gidsje beschrijft de ontwikkeling en teloorgang na 1970 van de metaalnijverheid in de uitgestrekte noordelijke wijk "Le Marais", maar ook de bouw van een volledige nieuwe sociale hoogbouw-woonwijk "Montreynaud" die nu de industriële braaklanden van "Le Marais" domineert. Vooral door middel van mondelinge geschiedenis (in combinatie met archiefonderzoek) kregen we een nieuw beeld op de industriële ontwikkeling van de stad en haar sociale geschiedenis, die we dichter bij de huidige bewoners hebben gebracht."

PRAKTISCH

Musée d'Art et d'Industrie: place Louis Comte 2, 42000 Saint-Etienne (www.mairie-st-etienne.fr).

Musée de la Mine, Site Couriot: Bd. Franchet D'Espérey 3, 42000 Saint-Etienne (museemin@mairie-st-etienne.fr)

Het beste overzichtswerk over verleden en heden van de stad is: "Genèse d'une ville. Saint-Etienne. Histoire Et perspectives du pays stéphanois". Het boek, een uitgave van het stadsbestuur uit 2001, brengt de hele industriële ontwikkeling van de stad tot leven met vijf hoofdstukken "lucht", "aarde", "water", "vuur" en ... "mensen". (ISBN-nr. 2-9510443-2-1).

Over de ontwikkeling van de stad in de 19de eeuw vermelden we volgend basiswerk: Mario BONILLA, François THOMAS, Daniel VALLAT, Saint-Etienne au XIXe siècle. Université de Saint-Etienne, 1994 (ISBN-nr. 2-86272-063-1).

Boeiende stadsdeel-gidsen zijn onder meer: Marcel CHAPELIN, Yvan PERRETON, "Montreynaud, une colline aux confins de la ville" Stadsbestuur van Saint-Etienne, 2001 (reeks "Trames"). A.-C. MARIN, J.-M. ROUX, Cendrine SANQUER, "Le Crêt de Roch, une colline dans la ville". Stadsbestuur van Saint-Etienne, 1999 (reeks "Trames").

LEERRIJKE UITSTAPPEN

Bezoek de laatste stoombrouwerij ter wereld te Pipaix!

De landbouwersfamilie Cuvelier startte in 1785 met een kleine brouwerij, die op het einde van de 19de eeuw uitgerust werd met een horizontale stoommachine "Monville", samen met een verticale stoomketel "Duray". De brouwerij is nog steeds in bedrijf en gebruikt de stoommachine als drijfkracht. Elke laatste zaterdag van de maand vanaf 9 uur kan u er het brouwproces volgen. Daarnaast kan de brouwerij ook onder deskundige begeleiding bezocht worden 's zondags om 11 uur. Adres: rue du Maréchal 1 b, 7904 Pipaix. Telefoon: 068/64.51.55. Website: <http://www.vapeur.com>.

Langs het industrieel patrimonium: van Châtillon naar Saint-Léger

De Bond van Trein Tram Busgebruikers (BTB) organiseert een wandeling van ongeveer 5,5 km langs de industriële sites tussen Châtillon en Saint Léger. De wandelroute is toegankelijk op elk moment van het jaar, behalve in het jachtseizoen. De weg volgt de rivier de Ton en een gedeelte van de oude buurtspoorweg van Arlon naar Ethe.

Meer informatie:

BTB vzw
H. Frère-Orbanlaan 570 • 9000 GENT
Tel: 09 223 86 12 • Fax: 09 233 97 29
E-mail: info@btb.be • www.bttb.be

MUSEUMNIEUWS

Een vernieuwd Diamantmuseum te Antwerpen opent zijn deuren

Het Provinciaal Diamantmuseum te Antwerpen was vanaf 1988 gevestigd in een pand in de Lange Herentalsestraat in de diamantwijk. Door de toestroom van de bezoekers barstte het museum na enkele jaren uit zijn voegen en werd besloten te verhuizen naar een Art-Nouveau-gebouw op het Koningin Astridplein, vlak naast de ingang van de Zoo. De inrichting van het nieuw museum over drie niveau's getuigt van een professionele aanpak. Een bezoek initieert u in de geschiedenis van de ontginning en winning van de diamant. Verder komen de toepassing van de diamant in de industrie en (onder meer tijdens demonstraties) de bewerking van de sierdiamant aan bod. De rol van Antwerpen, wereldcentrum voor diamant, wordt op didactische wijze geïllustreerd. Het museum behandelt ook de geschiedenis van het diamantjuweel aan de hand van een unieke verzameling historische en hedendaagse diamantjuwelen.

PRAKTISCH

Diamantmuseum Provincie Antwerpen, Koningin Astridplein 19-23, 2018 Antwerpen. Tel.: 03/202.48.90. Het museum is dagelijks open van 1 mei tot en met 31 oktober van 10 tot 18 u. Van 1 november tot 30 april: dagelijks van 10 tot 17 u. Website: www.diamantmuseum.be

Een nieuw suikermuseum, "Maison du Sucre", in Frasnes-lez-Anvaing

Geopend in oktober 2001, is het "Maison du Sucre" in het Henegouwse Frasnes-lez-Anvaing (gelegen tussen Ronse en Leuze) een klein maar verrassend museum met een buitengewoon goed verzorgde enscenering. Het is ondergebracht in een gerestaureerd pand. Films, muziek en didactische panelen volgen elkaar op om de talrijke onderwerpen te behandelen die met de suiker verbonden zijn. Bezoekers kunnen er de geschiedenis van de rietsuiker ontdekken of die van de bietsuiker, ontwikkeld tijdens de continentale blokkade, opgelegd door Napoleon. De fabricatie van suiker wordt in het "Suikerhuis" zowel vanuit technisch als economisch en sociaal oogpunt benaderd. Van oktober tot begin december en na reservatie, wordt het bezoek aan het "Suikerhuis" gecombineerd met een geleid bezoek aan de vlakbij gelegen suikerfabriek.

PRAKTISCH

Maison du Sucre, place de la Station 12 te 7911 Frasnes-lez-Anvaing is toegankelijk van 1 april tot 30 september van woensdag tot vrijdag van 10 tot 17 uur, op zaterdag en zondag van 14 tot 18 uur. Tijdens de rest van het jaar op zondag van 14 tot 18 uur en na afspraak. Telefoon: 069/54.53.26. Website: www.maisondusucrer.be

